

Halsuan kunta
Halsuanjärven luontoselvitys

Ympäristöselvitys 30.8.2018

1 TAUSTAA

Tämä luontoselvitys on laadittu osana Halsuanjärven osayleiskaavatyötä ja siihen on koottu yhteen aiemmat selvitykset ja lisäksi raportoidaan tätä työtä varten tehtyjen inventointien tulokset. Nämä inventoinnit on tehnyt biologi Petri Lampila Plandea Oy:stä 18.-19.6.2018.

2 HALSUANJÄRVI JA YMPÄRISTÖ

Halsuanjärvi on matala, vajaan kahdeksan neliökilometrin suuruinen järvi, joka sijaitsee välittömästi Halsuan kirkonkylän länsipuolella. Järven pinta on noin 119 metrin korkeudella merenpinnasta. Järveen laskee kaksi merkittävää jokea, Penninkijoki ja Venetjoki. Järven vedet laskevat puolestaan Halsuanjoen kautta Perhonjokeen. Järven itäpuoleiset ranta-alueet ovat lähes pelkästään maanviljelysmaata, länsipuoliskolla on myös metsätalouskäytössä olevia kivennäismaita ja myös jonkin verran ojitettuja turvemaita. Luonnontilaisia tai sen kaltaisia alueita ei ole juuri lainkaan.

Vapaa-ajan ja pysyvää asutusta on varsin runsaasti, laajin asutuksesta vapaa alue sijoittuu Penninkijokisuuhun.

Järven pintaa on laskettu kahdesti 1800-luvulla (Hannila 2012). Vesi on varsin humuspitoista, millä on vaikutusta mm. kalalajiston monipuolisuuteen (Heikkilä & Tikkanen 1990). Saaria ei ole käytännössä ollenkaan, mikä jossain määrin vähentää mm. lintujen pesimämahdollisuuksia.

3 LUONTOSELVITYKSET

3.1 LINNUSTO, AINEISTO JA PESIMÄLINNUSTOLASKENNAT

Halsuanjärven linnustoa on selvitetty laajemmin vuosina 1990 (Heikkilä & Tikkanen 1990) sekä 2012 (Hannila 2012). Lisäksi tätä työtä varten saatiin käyttöön Keski-Pohjanmaan Lintutieteellisen yhdistyksen havaintoarkisto BirdLife Suomen ylläpitämästä Tiira-havaintotietokannasta. Koska jälkimmäinen linnustaselvitys on suhteellisen tuore, ei tässä yhteydessä varsinaisia kattavia vesilintulaskentoja tehty, vaan keskityttiin tarkkailemaan naurulokkikolonian tilaa ja tekemään mahdollisia täydentäviä havaintoja.

Naurulokkiyhdykskunnassa laskettiin olevan paikalla 19.6. 1150 yksilöä. Käyttäen kaavana yleisesti käytettyä arviointitapaa, jossa parien määrä = $0.7 \times$ kerralla paikalla oleva yksilömäärä, saadaan parimääräksi 805. Tämä tarkoittaa huomattavaa pudotusta kuuden vuoden takaiseen liki kolmeen tuhanteen pariin. Naurulokkiyhdykskunnan paikallaololla on joka tapauksessa huomattava merkitys monille muille vesilinnuille, etenkin sotkat erityisen riippuvaisia lokkien tarjoamasta suojasta. Mikäli naurulokkikolonian laskusuuntaus jatkuu, on muidenkin vesilintujen määrässä odotettavissa huomattavaa pudotusta.

Merkittävimpiä lisäyksiä linnustoon julkaistuihin inventointeihin on merikotka, aikuinen yksilö kävi saalista massa naurulokkikoloniassa 20.6. ja alueelta löytyneet useat naurulokin saalisjätteet viittaavat vahvasti merikotkan saalistavan alueella säännöllisesti. Merikotkan pesäpaikka vaikuttaisi olevan järven eteläpuolella, sillä merikotkan nähtiin kantavan saalista siihen suuntaan.

Taulukko 1. Halsuanjärven inventoinneissa 1990, 2012 ja 2018 havaitut suojellisesti merkittävät lintulajit. Uhex = Suomen lajin uhanalaisuusluokittelu (VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä, EN = erittäin uhanalainen ja RT = alueellisesti uhanalainen), Lsl. = Suomen luonnonsuojelulain ja -asetuksen nojalla uhanalainen (U) tai erityisesti suojeltava (E) laji, EVA = Suomen kansainvälinen vastuulaji, EU = EU:n lintudirektiivin liitteen I laji

Laji	Parimäärä 1990	Parimäärä 2012/2018	Uhex	Lsl.	EU
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)		2			x
Haapana (<i>Anas penelope</i>)		11			
Lapasorsa (<i>Anas clypeata</i>)	7	5			
Heinätavi (<i>Anas querquedula</i>)	2		VU		
Sinisorsa (<i>Anas platyrhynchos</i>)	15	8			
Tavi (<i>Anas crecca</i>)	24	8			
Jouhisorsa (<i>Anas acuta</i>)	2				
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)	10	4	VU		
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	22	5			
Kaakkuri (<i>Gavia stellata</i>)		0/0-1			x
Silkkiuikku (<i>Podiceps cristatus</i>)	11	15			
Mustakurkku-uikku (<i>Podiceps auritus</i>)	4		VU	U	x
Ruskosuohaukka (<i>Circus aeruginosus</i>)		1			x
Merikotka (<i>Haliaetus albicilla</i>)		0/1	VU	U, E	x
Tuulihaukka (<i>Falco tinnunculus</i>)		1			
Kurki (<i>Grus grus</i>)		2			x
Tylli (<i>Charadrius hiaticula</i>)	1		NT, RT		x
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)	1	3	VU		
Isokuovi (<i>Numenius arquata</i>)	0	2	NT		
Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>)	5*	10			
Liro (<i>Tringa glareola</i>)	5*	3			x
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	1	2			
Kalalokki (<i>Larus canus</i>)	3				
Naurulokki (<i>Larus ridibundus</i>)	0	2870/805	NT		

Kalatiira (<i>Sterna hirundo</i>)	0	2		x
Tervapääsky (<i>Apus apus</i>)		0/2	VU	
Räystäspääsky (<i>Delichon urbicum</i>)		0/2	EN	
Keltavästäräkki (<i>Motacilla flava</i>)		1	VU	U
Västäräkki (<i>Motacilla alba</i>)		5		
Punavarpunen (<i>Carpodacus erythrinus</i>)			NT	
Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)		24	VU	

3.2 MUU LINNUSTO, TIIRA-AINEISTON MUKAAN

Halsuanjoessa talvehtii säännöllisesti koskikaroja (*Cinclus cinclus*; VU, luonnonsuojelulain ja -asetuksen nojalla uhanalainen). Enimmillään alueella on talvehtinut kahdeksan yksilöä, mikä tekee siitä yhden Keski-Pohjanmaan parhaista koskikaran talvehtimispaikoista. Luhtahuitteja (*Porzana porzana*; NT) on tavattu epäsäännöllisesti alueella, pesivä kanta lienee 0-2 paria. Myös ruisrääkkää (*Crex crex*, Lintudirektiiviin I-liitteen laji) tavataan samalla tavoin epäsäännöllisesti järven ympäristössä. Majasaaren alueelta on vuodesta 2015 alkaen pesintään viittaavia havaintoja mustapyrstökuirista (*Limosa limosa*; EN, luonnonsuojelulain ja -asetuksen nojalla erityisesti suojeltava). Havaintoja on sekä kaava-alueen sisä- että ulkopuolelta ja Kallosaaren alueen rantaluhta lienee myös mustapyrstökuireille merkittävä ruokailualue, vaikka lajin pesintä esimerkiksi Oulun seudulla tyypillisesti tapahtuukin nykyään pelloilla.

Muuttavasta linnustosta ehkä merkittäväntä on metsähanhien (*Anser fabalis*; VU) kerääntyminen Penninkijokisuulle. Täällä on levähtänyt noin sata metsähanhea mm. 22.4.2015 ja 23.4.2016. Uiveloita (*Mergellus albellus*; direktiivilaji) on tavattu samalla alueella enimmillään 20 yksilöä kerralla. Lähistöllä Laakanperässä on nähty enimmillään 140 suokukkoa (*Calidris pugnax*; EN). Alueellisesti uhanalainen kultarinta (*Hippobais icterina*) on havaittu kertaalleen Lehtomaassa, järven lounaisrannalla.

3.3 LINNUSTOLLISET ARVOKKAIMMAT ALUEET

Hännilä (2012) esittää linnustollisesti arvokkaimmiksi alueiksi seuraavia:

1. Penninkijoen ja Venetjoen jokisuu ja sen länsipuoliset matalat ja umpeenkasvaneet niemet. Lisäksi Venetjokisuulla on hevoslaidun, jonka matalat rantaniityt ovat kahlaajien ja sorsalintujen suosiossa.
2. Järven länsirannalla Teerikarin ympäristö, missä on laajalti matalaa vesijättöä.
3. Järven koillisosan matalille ja voimakkaasti umpeen kasvaville lahdille Halsuanjokisuun pohjoispuolella.

Kuva 1. Linnustollisesti tärkeimmät alueet Hannilan (2012) mukaan.

Nämä ovat mitä ilmeisimmin edelleen arvokkaimmat alueet, sillä näillä esiintyy rehevempää kasvillisuutta. Selvästi tärkein näistä on ensin mainittu, joka on myös luontotyypeiltään arvokas alue. Lisäksi linnustollisesti merkittäväksi alueeksi voidaan nostaa Halsuanjoki (Alajoki), jossa tavataan säännöllisesti talvehtivia koskikaroja.

3.4 MUU ELÄINLAJISTO

Muusta eläinlajistosta tiedot selvitysalueelta ovat yleisesti ottaen varsin niukat. Keski-Pohjanmaan uhanalais-tietokannassa ei ole merkintöjä alueelta.

Luontodirektiivin liitteen IV lajeista liito-oravasta (*Pteromys volans*) ei havaittu merkkejä, vaikka sopivan näköisiä metsiä tarkastettiin lajin varalta. Ajankohta (19.-20.6.) oli kuitenkin liian myöhäinen lajin inventoimiseksi luotettavasti, sillä lajin olemassaolon parhaiten paljastavat papanat eivät enää erotu niin hyvin kasvillisuuden seasta ja lisäksi ne maatuivat nopeasti. Saukon (*Lutra lutra*) ajoittainen esiintyminen Halsuanjoessa tuntuu erittäin todennäköiseltä, koska joki on suhteellisen luonnontilainen ja kelpaa mm. suhteellisen vaateliaalle koskikaralle. Niinikään todennäköisesti tai mahdollisesti alueella esiintyviä selkärankaisia direktiivilajeja (vaikka suoria havaintoja ei ole tiedossa) ovat nisäkkäistä koivuhiiri (*Sicista betulina*), isoviiksisiippa (*Myotis brandtii*), vesisiippa (*M. daubentonii*); sammakkoeläimistä viitasammakko (*Rana arvalis*),

Inventointien yhteydessä tehtiin lähinnä satunnaishavaintoja muusta lajistosta. Merkittävin löytö oli Halsuanjokivarresta löytynyt silmälläpidettävä (NT) mustapäälasihiipi (*Eusphacia melanocephala*). Varsinaisia

korentoinventointeja ei tehty. Kallosaaren luhta-alueella tavattiin muun inventoinnin ohessa mm. useita vihertytönkorentoja (*Coenagrion armatum*), joka on Suomessa varsin paikoittainen runsaskasvustoisten vesistöjen laji (www.sudenkorento.fi), mutta ei kuitenkaan suojelullisesti arvokas.

Kuva 2. Silmälläpidettävä mustapäälasisiipi (*Eusphacia melanocephala*) Roitaanlehdonkankaan haavikossa.

3.5 LUONTOTYYPEILTÄÄN ARVOKKAAT ALUEET

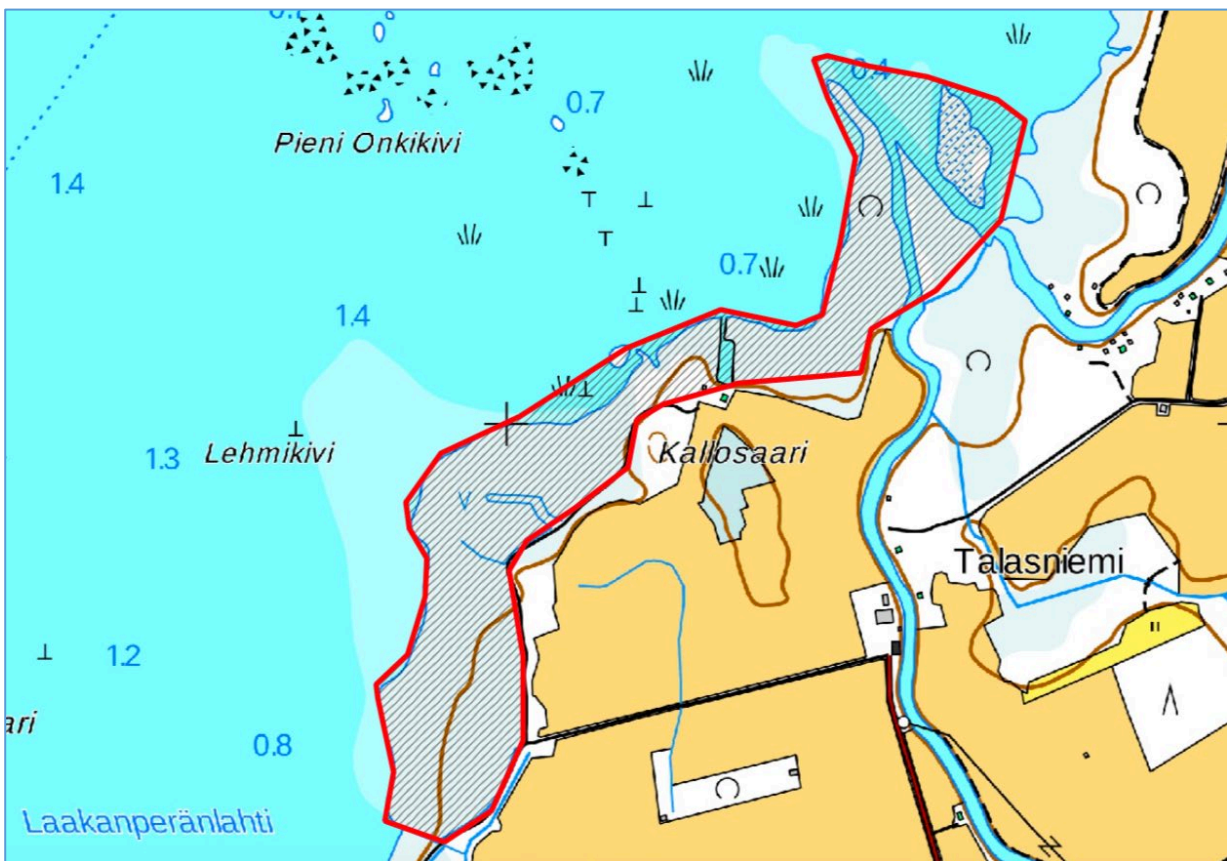
3.5.1 Kallosaaren alueen rantaluhdat

Tällä alueella on laaja luhtavyöhyke (kuva x.), mikä toimii myös mm. naurulokkiyhdykskunnan pesimäpaikana. Alue on pääosin avoluhtaa (Etelä-Suomessa silmälläpidettävä (NT) luontotyyppi; Kaakinen ym. 2008), osin pajuluhtaa (koko maassa silmälläpidettävä). Kasvillisuus on varsin rehevää, mitä indikoi mm. vehkan (*Calla palustris*) esiintyminen.

Kuva 3. Naurulokkiyhdykskunnan lintuja lentämässä Kallosaaren alueen rantaluhdan päällä.

Kuva 4. Kallosaaren alueen rantaluhdat

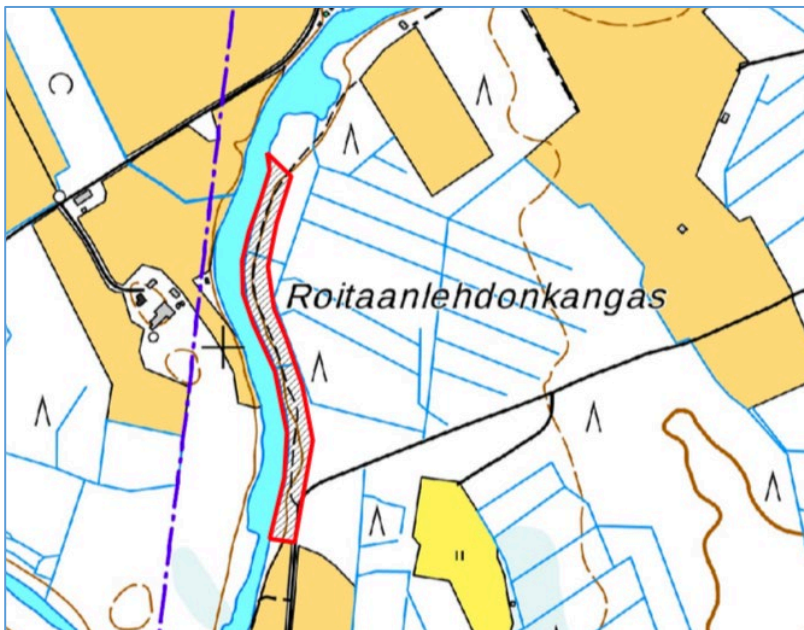
3.5.2 Roitaanlehdonkankaan lehto

Halsuanjokivarressa sijaitsee pienialainen, mutta hieno kohde lähinnä tuoretta keskiravinteista lehtoa (luontotyyppiarvioinnissa VU), mutta jossa on myös kuivan keskiravinteisen lehdon (luontotyyppiarvioinnissa EN, Tonteri ym. 2008) piirteitä. Alueella kasvaa melko kookkaitakin haapoja, pensaskerroksessa mm. lehtokuusamaa (*Lonicera xylosteum*) ja jopa koiranheisi (*Viburnum opulus*). Ruohoista alueella kasvaa mm. kieloa ja oranmarjaa, mutta toisaalta myös varpuja kuten mustikkaa ja puolukkaa. Täällä tavattiin myös erittäin harvinainen mustapäälasiipi (*Sesia melanocephala*), joka tarvitsee toukan elinympäristöksi lahoja haapoja sekä hyvin lämpimän pienilmaston. Alueella onkin runsaasti lahoja haapoja, jotka mahdollistavat myös muun uhanalaisen lajiston esiintymisen.

Kuva 5. Roitaanlehdonkankaan kuivan/tuoreen keskiravinteisen lehdon lahoahaapoja.

Kuva 6. Roitaanlehdonkankaan lehtoalue

3.5.3 Halsuanjoki (Alajoki)

Halsuanjoki voidaan sijoittaa luokkaan keskisuuret havumetsävyöhykkeen joet, joka arvioidaan Etelä-Suomessa vaarantuneeksi (VU) luontotyyppiä (Leka ym. 2008). Tutkimusalueella jokiuoma on säilynyt varsin luonnontilaisena.

Kuva 7. Halsuanjoen vartta.

4 TOIMENPIDESUOSITUKSET

Esitetyt linnustolle tärkeimmät alueet tulee jättää mahdollisimman rauhallisiksi ja välttää kaikkea ihmistointaa alueella nykyistä laajemmassa mittakaavassa. Sama koskee kuvattuja luontotyypeiltään arvokkaita alueita.

5 KIRJALLISUUS

Hannila, J. 2012. Halsuanjärven linnustonselvitys.

Heikkilä, T. & Tikkanen, H. 1990. Halsuanjärven, Peninki- ja Halsuanjoen ekologinen inventointi. Halsuan kunta/ympäristön suojelulautakunta & Vaasan maanmittaustoimisto.

Kaakinen, E., Kokko, A., Aapala, K., Kalpio, S., Eurola, S., Haapalehto, T., Heikkilä, R., Hotanen, J.-P., Kondelin, H., Nousiainen, H., Ruuhijärvi, R., Salminen, P., Tuominen, S., Vasander, H. & Virtanen, K. 2008. Suot. - Julkaisussa: Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 8/2008. S. 143–256.

[SY8/2008 LuTu, Osa 2, 4 Suot.pdf](#) (4 001 kt)

Leka, J., Ilmonen, J., Kokko, A., Lammi, A., Lampolahti, J., Muotka, T., Rintanen, T., Sojakka, P., Teppo, A., Toivonen, H., Urho, L., Vuori, K.-M. & Vuoristo, H. 2008. Sisävedet ja rannat. Julk.: Raunio, A. Schulman, A. & Kontula, T. (toim.). 2008. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa II: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristö 8/2008. S. 89–142.

[SY8/2008 LuTu, Osa 2, 3 Sisävedet ja rannat.pdf](#) (2 532 kt)

Tonteri, T., Ahlroth, P., Hokkanen, M., Lehtelä, M., Alanen, A., Hakalisto, S., Kuuluvainen, T., Soininen, T. & Virkkala, R. 2008. Metsät. Julk.: Raunio, A. Schulman, A. & Kontula, T. (toim.). 2008. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa II: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristö 8/2008. S. 257–334.

[SY8/2008 LuTu, Osa 2, 5 Metsät.pdf](#) (2 953 kt)

